pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport): coll. scientific papers / Ed. O. V. Tymoshenko. K.: Publishing House of Mykhailo Drahomanov State University, 2024. 1(173). 109-113. (in Ukrainian).

14. Polishchuk N. M. (2013). Teacher training in the post-graduate pedagogical education system for the development of health-saving competence of primary school students: autoref. thesis ... candidate ped. sciences: 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". Zhytomyr, 2013. 23 p. (in Ukrainian).

15. Sheremet I. V., Vasylenko K. S., Kravchenko O. V. (2020). Improving the organization of extracurricular work for the formation of healthy lifestyle skills in children of primary school age. Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference "Challenges in Science of Nowadays" (May 26-28, 2020). Washington, USA: EnDeavours Publisher, 2020. 103-105. (in Ukrainian).

16. Zwart, R., Ewert, A. (2022). Human Health and Outdoor Adventure Recreation: Perceived Health Outcomes. *Forests.* 13(6):869. https://doi.org/10.3390/f13060869

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K(176).20

Білько Б.Є.,
https://orcid.org/0000-0002-2489-0736
аспірант кафедри теорії та
методики фізичного виховання,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, м. Київ

ЕФЕКТИВНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАННЯ

Мета роботи *– визначити основні ефективні шляхи формування екологічної компетентності школярів.* ***Методологія:*** *у процесі дослідження виявити сучасні форми навчання екологічної компетентності з використанням ігрових методів, комп'ютерних технологій та залученням школярів до оздоровчо-рекреаційної діяльності шляхом організації екскурсій, походів, тематичних заходів у природному середовищі. Запропоновані вище форми навчання дозволяють залучити більше школярів, процес навчання стає більш предметним та цікавим для дітей та молоді. Використання актуальних педагогічних практик що базуються на сучасних тенденціях дозволяють привернути більше уваги до екологічних проблем.* ***Наукова новизна:*** *узагальнено сучасні аспекти реалізації екологічної компетентності у вигляді сучасних підходів до навчання засобами інтерактивних занять, проектних робіт із залученням до екологічних заходів оздоровчо-рекреаційної спрямованості.* ***Висновки.*** *Реалізація завдання формування екологічної компетентності у школярів вимагає комплексного підходу та застосування різноманітних сучасних форм та методів, спрямованих на підвищення екологічної свідомості та розвиток відповідального ставлення до природи, що полягає у створенні умов для безпосереднього контакту дітей з природою, що сприяє їхньому психофізичному розвитку, формує звичку бережливого ставлення до природи. Питання екологічної компетентності необхідно висвітлювати на міжнародних спортивних аренах, залучаючи до екологічних проектів видатних спортсменів, культурних діячів, відомих постатей, залучати до співпраці у реалізації природоохоронних заходів всі сфери суспільства, включаючи урядові структури, бізнес, освітні заклади та громадські організації, для формування екологічної культури дітей та молоді.*

Ключові слова: *школярі, екологічна компетентність, екологічна освіта, природне середовище.*

Bilko Bohdan. Effective ways of forming environmental competence of school students: modern aspects of task implementation. The purpose of the work *is to determine the main effective ways of forming the environmental competence of school children.* ***Methodology****: in the process of research, to identify modern forms of teaching environmental competence using game methods, computer technologies and the involvement of schoolchildren in health and recreational activities by organizing excursions, hikes, thematic events in the natural environment. The above proposed forms of education allow to attract more schoolchildren, the learning process becomes more objective and interesting for children and young people. The use of actual pedagogical practices based on modern trends allows to draw more attention to environmental problems.* ***Scientific novelty****: modern aspects of the implementation of ecological competence are summarized in the form of modern approaches to learning by means of interactive classes, project works with involvement in ecological activities of health and recreation orientation.* ***Conclusions.*** *Implementation of the task of forming environmental competence among schoolchildren requires a comprehensive approach and the application of various modern forms and methods aimed at increasing environmental awareness and developing a responsible attitude towards nature, which consists in creating conditions for direct contact of children with nature, which contributes to their psychophysical development, forms a habit careful attitude towards nature. The issue of environmental competence must be highlighted in international sports arenas, involving prominent athletes, cultural figures, and famous figures in environmental projects, involving all spheres of society, including government structures, business, educational institutions, and public organizations, to cooperate in the implementation of environmental protection measures, for the formation of environmental culture children and youth.*

Key words*: schoolchildren, environmental competence, environmental education, natural environment.*

Постановка проблеми. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (2020) [1], серед вимог до обов'язкових результатів навчання школярів визначено формування екологічної компетентності як однієї із ключових. Так, екологічна компетентність передбачає усвідомлення учнями екологічних основ природокористування, розуміння необхідності

охорони природи, дотримання правил поведінки у природному середовищі, бережливого використання природних ресурсів та здійснення заходів щодо збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства.

Екологічна компетентність школярів включає екологічну освіту як набір відповідних знань, умінь та навичок збереження та раціонального використання природних ресурсів. Агентство з охорони навколишнього середовища (EPA) визначає екологічну освіту не просто як захист природи, а як «процес, який дозволяє людям досліджувати екологічні проблеми, брати участь у вирішенні екологічних питань і вживати заходів для покращення навколишнього середовища»[3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні підходи до формування екологічної компетентності здобувачів освіти вивчали П.П. Бачинський, 1999; А.Ю. Войтович, 2016; Н.О. Матвєєва, 2013; Н.А. Пустовіт, 2007; Н.О. Солонар, 2021 та ін., питання впровадження питань екологічної культури у зміст шкільних предметів, зокрема фізики, хімії, географії, фізичної культури розкрито у працях О.В. Андрєєвої, І.І. Головач, І.В. Хрипко, 2017; В.В. Гузь, 2008; Н.В. Куриленко, 2013, С.В. Домусчи, 2021 та ін.

Отже, **мета дослідження** – вивчити світовий досвід і шляхи формування екологічної компетентності школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними експертів, важливість екологічної освіти для школярів розкривається в наступних ідеях [4].

1. Культура свідомого та відповідального ставлення до навколишнього середовища. Екологічна освіта та уроки на свіжому повітрі тісно пов'язані між собою, допомагають покращити життя дітей в навколишньому середовищі, реалізувати краєзнавчу роботу, оздоровчо-рекреаційну діяльність шляхом організації екскурсій, походів, тематичних заходів у природному середовищі.

2. Безпосередній контакт із природою, оскільки природа виховує та прищеплює відповідальне ставлення до довкілля, має глибокий вплив на фізичне та психічне здоров'я людей. Знайомство дітей з природою призводить до підвищення успішності в навчанні, зниження рівня стресу, виховання соціально-комунікативних навичок тощо. Школярі молодшого віку бігають, кричать і сміються; стрибають по калюжах і лазять по деревах; вони винаходять ігри та вигадані світи, старші - досліджують світ, ставлять запитання та експериментують. Таке самовираження є безцінним для їхнього розвитку та дозволяє дітям відкривати себе під час взаємодії з природним оточенням. Ця взаємодія прищеплює любов до природи та надихає дітей робити свій внесок, щоб віддавати користь навколишньому середовищу.

3. Застосування методів виховного впливу під час формування екологічної компетентності. Так, одним із дієвих виховних методів є заохочення дітей формувати стійкі звички берегти природу. Знання дітей про навколишнє середовище допомагають їм виробити стійкі звички, які можуть залишитись із ними в дорослому житті. Навіть маленькі дії з часом мають великий вплив. Важливо знайти час, щоб пояснити, що наприклад вимкнене світло не тільки зберігає енергію, але й покращує якість повітря, обмежуючи кількість роботи, яку мають виконувати електростанції, що забруднюють повітря. Необхідно пояснити, як протягом усього життєвого циклу пластикової пляшки використовується велика кількість викопного палива, що сприяє зміні клімату, і як ваша багаторазова пляшка запобігає потраплянню пластику на звалища та рухає нас до економіки замкнутого циклу. Деякі прості стійкі звички можна використовувати в будь-якому віці як, наприклад, сортування сміття, принесення в магазин багаторазових пакетів, відключення води під час чищення зубів, вимкнення світла, коли воно не використовується, використання багаторазових пляшок з водою. Ще одним ефективним методом виховного впливу вважається метод прикладу. Він передбачає формування візуального прикладу для дітей. При цьому необхідно подавати приклад і переконатися, що діти розуміють, чому кожна з цих дій важлива. Наприклад під час футбольного тренування на полі з натурального газону необхідно дотримуватись певних правил використання газону. Для цього слід застосовувати заняття після поливу газону, здійснювати оптимальний розподіл навантаження на газон, застосовувати вправи на різних його ділянках, використовувати змінне взуття у процесі рухової активності. Таким чином, дотримання дітьми певних правил формує екологічне ставлення до використання природних ресурсів а також турботливе ставлення до навколишнього середовища. Діти, які володіють цими знаннями, з більшою ймовірністю будуть аналізувати, як їхні дії впливають на навколишнє середовище, і натомість думатимуть про способи позитивного впливу.

4. Природа великого бізнесу, що передбачає підтримку руху щодо турботи відповідального бізнесу про довкілля. Реалії світу який швидко змінюється являються викликом для людей з усього світу. Зміни впливають на кожну сферу життєдіяльності. Особливе місце приділяється екології. Турботливе відношення до навколишнього середовища сьогодні є світовим трендом. Великий бізнес намагається зробити свій внесок у розвиток захисту навколишнього середовища та екологічну освіту.

У 1999 році, на всесвітньому економічному форумі в Давосі Генеральний секретар ООН Кофі Аннан запропонував бізнесу приєднатися до Глобального договору для співпраці з неурядовими організаціями, щоб підтримувати екологічні і соціальні проекти. Цей рух став одним із наймасовіших у світі, бо вже за 10 років до нього приєдналися майже 4 тис. великих компаній з усього світу, які взяли зобов'язання реалізовувати принципи корпоративної соціальної відповідальності. В Україні ініціативу Глобального договору презентували у 2006 році. Першими підписантами стали 34 українські компанії або їхні міжнародні представництва. Корпоративна соціальна відповідальність розвивається у різних напрямках, один з яких — захист довкілля.

Як зазначають експерти, екологічні акції компаній стосуються відновлення або збереження того сегменту природного середовища, якому найбільше шкодить діяльність компанії. До прикладу, великі автовиробники дбають про зниження рівня CO_2, виробники напоїв — про збереження водного різноманіття, а виробники електроніки турбуються про збереження бджіл.

З метою реалізації екологічної освіти дітей та молоді компанія BMW організувала масштабну просвітницьку кампанію у школах щодо збереження природи, що охопила понад 1 мільйон людей до 2020 року. Ця програма орієнтована на дітей з бідних країн південної Африки. Відвідуючи уроки, діти принаймні раз на день отримували повноцінне харчування. Автовиробник започаткував проект розвитку екологічної освіти ще у 1996 році, який починався з пілотних восьми шкіл.

Програма також мала підприємницький аспект, адже не тільки навчала учнів, як виробляти та продавати свіжі овочі, але й значною мірою сприяла для подолання бідності у малозабезпечених районах. Діти звертають увагу до деталей, вони відкриті для досліджень. Вони полюбляють досліджувати, як і чому все відбувається в природі, яке місце має те чи інше явище і формувати власну думку щодо складних питань. Це не просто отримання інформації, екологічна освіта це процес пізнання що розвиває навички творчого екологічного мислення, формує відношення дітей до природи, допомагає пізнати місце і роль людини в природі, відкриває раціональний підхід до використання природних ресурсів, надихає дітей відповідально ставитися до питань екології та захисту навколишнього середовища та бути обізнанішими у своїх сферах діяльності. Вище перелічені знання допомагають зрозуміти цінність навколишнього середовища, розвивають практичні навички, необхідні для екологічного та сталого життя.

Одним із шляхів формування екологічної освіти школярів є здійснення заходів щодо формування культури енергоспоживання. Так, одна з найбільших приватних енергетичних компаній в Україні - ДТЕК започаткувала проект «Енергоефективні школи», суть якого полягала у формуванні енергоощадного стилю життя та залучення учнів до зниження споживання ресурсів. Навчання відбувалось на освітньому порталі energyschool.org.ua, де учні мали можливість пройти 2 онлайн-курси та взяти участь в онлайн-грі «Розумний будинок». На завершальному етапі учням пропонувалось самостійно розробити і здійснити план дій, спрямований на вирішення виявлених проблем теплопостачання та теплозбереження свого будинку, класу та школи. Таким чином у 2017-2018 роках до проекту долучилося 858 шкіл з 23 областей України.

Ще одним із заходів для формування практичних екологічних навичок дітей та молоді є підтримка ідеї сортування сміття. У 2018 році компанія «Гудвеллі Україна», що спеціалізується на тваринництві, ініціювала проект Zero Waste, спрямований зменшення кількості сміття у сільській місцевості, що потрапляє на звалища, під гаслом «Сортуй сміття, підвищуй екологічну свідомість». Компанія встановила майданчики для роздільного збору сміття у 8 населених пунктах Івано-Франківської області, придбала 65 контейнерів та налагодила співпрацю з підприємствами, які переробляли сортовані відходи. Кошти від продажу сировини компанія передала громадам для реалізації соціально важливих проектів. Крім цього, була проведена просвітницька кампанія у школах та серед дорослих щодо правильного поводження з відходами [3].

Крім цього, достатньо ефективною є реалізація природоохоронної політики в сучасному спорті. Так, організатори дуже серйозно підійшли до питань охорони навколишнього середовища в процесі підготовки і проведення Ігор XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро (Олімпіади «Ріо 2016»). Екологічний аспект був присутній практично в кожному елементі олімпійської символіки, пов'язаної з Іграми. Разом з тим, логотип Ігор XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро був розроблений бразильською дизайнерською студією «Tatíl Design» і був представлений громадськості в 2010 році. В основі символу - стилізований Ріо - гори, сонце і море у вигляді звивистих ліній, що нагадують силуети танцюючих людей які взялися за руки. Логотип був виконаний в кольорах національного прапора Бразилії - синьому, жовтому і зеленому - і покликаний символізувати взаємодію і енергію, гармонію в розмаїтті, буйство природи і олімпійський дух. Олімпійський талісман «Ріо 2016» Вінісіус зображений у вигляді усміхненого жовтого звіра. Символ нагадує кота і символізує багату фауну Бразилії. Паралімпійський талісман виконаний в синіх і зелених кольорах і уособлює флору. Названі вони були на честь бразильських музикантів Вінісіуса (Вінісіус ді Морайс) і Тома (Антоніо Жобім). Імена вибиралися вболівальниками за допомогою голосування на офіційному сайті Ігор.

Ще однією цікавою особливістю Олімпіади в Ріо-де-Жанейро стали медалі, виготовлені з перероблених електроприладів. Церемонія відкриття Олімпійських ігор в Ріо-де-Жанейро не тільки стала святом спорту, за яким спостерігало понад 3,3 млн., більш того, кожну збірну на параді атлетів супроводжувала дитина, що несла горщик з деревом. Кульмінаційним моментом був вихід дитини, яка висаджувала живе дерево, що символізувало залучення молоді до проблем охорони навколишнього середовища.

Також про збереження біорізноманіття, згідно з концепцією організаторів Ігор, подбали і самі спортсмени-учасники Олімпійських ігор. Кожна команда отримала насіння дерев, які згодом вони висадили в районі Деодоро, створивши «Ліс атлетів». Всього було висаджено близько 12 тис. Саджанців 208 видів, від кожної країни, що взяла участь в Олімпіаді [6].

Висновки. Формування екологічної компетентності серед школярів має реалізовуватися через свідоме та відповідальне ставлення до навколишнього середовища. Кожен вид діяльності, як шкільної так і позашкільної, має розкривати приклад дбайливого ставлення до екології. Виховний вплив стимулює формування стійких звичок екологічної поведінки, підкреслює важливість практичної складової виховання, що дозволяє школярам не лише отримати інформацію а також сформувати навички та використати їх у реальній ситуації.

Екологічні програми та проекти мають створювати позитивний імідж екологічної поведінки. Заходи з підтримки екологічних ініціатив необхідно висвітлювати на світовому рівні через культурні, спортивні заходи із залученням видатних постатей, кумирів молоді й самих дітей. Подібні ініціативи дають змогу створити широкий спектр можливостей для формування сталого позитивного екологічного впливу на суспільство.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні залучення екологічних просвітницьких програм у школах з метою інтегрування дисциплін екологічної спрямованості в шкільну програму під час занять з фізичного виховання.

Література

1. Про внесення змін до Державного стандарту базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 р. № 972. *Офіційний вісник України*. 2020., № 81, ст. 2615

2. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях: науково- методичний посібник для вчителів / за ред. О. І. Бондаря. Херсон : Грінь Д. С., 2015. 228 с.

3. Економічна правда. Як відповідальний бізнес дбає про екологію [Інтернет]. Економічна правда; 2015 [2015 Лип 30; цитовано 2024 Лют 22]. Доступно: https://www.epravda.com.ua/publications/2015/07/30/650104/

4. Охорона довкілля – турбота кожного. Олімпійська Академія України, 2020. URL: http://oau-ukr.com/diialnist-oau/olimpiiskyi-sport/okhorona-dovkillia.html (дата звернення: 21.02.2024).

5. Садовенко А.В. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник. Київ, 2011. 2 вид. 392 с.

6. Ярмолюк Е.В., Бойко Д.М. Екологічна політика Організаційного комітету Ігор XXXI Олімпіади в Ріо-де-Жанейро. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15.«Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*: Київ : НПУ ім. Драгоманова, 2017. Вип. 2. 126 с.

7. Duffy A. The Olympic Agenda 2020: A Global Reset for Sport, Sustainability and Legacies. 2015. URL: http://tsss.ca/2015/03/the-olympic-agenda-2020-a-global-reset-for-sport-sustainability-and-legacies/(Last accessed:21.02.2024).

8. IOC Sustainability strategy: Executive summary. IOC, 2016. URL:http://touchline.digipage.net/1-1.(Lastaccessed: 21.02.2024).

9. Lewin-Benham A. Eco-Education for Young Children: Revolutionary Ways to Teach and Learn Environmental Sciences. Routledge, 2019. 340 p.

References

1. On making changes to the State Standard of Basic Secondary Education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 30, 2022 No. 972. Official Gazette of Ukraine. 2020, No. 81, Art. 2615. [in Ukrainian].

2. Environmental education for sustainable development in questions and answers: a scientific and methodological guide for teachers / edited by O.I. Bondar. Kherson: Grin D. S., 2015. 228 p. [in Ukrainian].

3. Economic truth. How responsible business cares about the environment [Internet]. Economic truth; 2015 [2015 Jul 30; cited 2024 Feb 22]. Available: https://www.epravda.com.ua/publications/2015/07/30/650104/. [In Ukrainian].

4. Environmental protection is everyone's concern. Olympic Academy of Ukraine, 2020. URL: http://oau-ukr.com/diialnist-oau/olimpiiskyi-sport/okhorona-dovkillia.html (access date: 21.02.2024). [in Ukrainian].

5. Sadovenko A. V. Sustainable development of society: educational guide / Kyiv, 2011. 2 ed. 392 p. [in Ukrainian]

6. Yarmolyuk E. V., Boyko D. M. Environmental policy of the Organizing Committee of the Games of the XXXI Olympiad in Rio de Janeiro. Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 15. "Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sport)": Kyiv: NPU named after Drahomanova, 2017. Vol. 2. 126 p. [in Ukrainian].

7. Duffy A. The Olympic Agenda 2020: A Global Reset for Sport, Sustainability and Legacies. 2015. URL: http://tsss.ca/2015/03/the-olympic-agenda-2020-a-global-reset-for-sport-sustainability-and-legacies/(Last accessed: 21.02.2024).

8. IOC Sustainability strategy: Executive summary. IOC, 2016. URL:http://touchline.digipage.net/1-1.(Lastaccessed: 21.02.2024).

9. Lewin-Benham A. Eco-Education for Young Children: Revolutionary Ways to Teach and Learn Environmental Sciences. Routledge, 2019. 340 p.

DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K(176).21
УДК351.74:159:796.015.14

Богуславський В.В.,
https://orcid.org/0000-0003-2688-4505
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
Булах С.М.,
https://orcid.org/0009-0000-5484-8996
кандидат юридичних наук, доцент,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя
Бачинська Н.В.,
https://orcid.org/0000-0002-0448-9187
кандидат фізичного виховання, доцент, ст. викладач,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Для забезпечення захисту населення України і протидії цим негативним явищам, необхідним являється безперервне вдосконалення системи підготовки сил охорони правопорядку та готовність всього сектору безпеки до дій у екстремальних ситуаціях. Аналіз спеціальної науково-методичної літератури показав, що деяким аспектам проблематики вдосконалення спеціальної фізичної, функціональної та психологічної підготовленості сил оборони правопорядку приділено недостатньо уваги, у зв'язку з чим вважаємо актуальним обраний напрямок дослідження. ***Мета*** *– дослідження сучасного стану та вивчення особливостей та важливість спеціальної фізичної та психологічної підготовки сил охорони правопорядку під впливом екстремальних ситуацій. Нами розроблено та заплановано впровадження науково-обґрунтованої програми підготовки (з доповненнями та розширеннями існуючої програми) з вдосконалення спеціальної, функціональної та психологічної підготовки сил охорони правопорядку з урахуванням екстремальних ситуацій.*